

נייר עמדה בנושא

סירוס כלבים וחתולים

רקע

בישראל נולדים בכל שנה מאות אלפי כלבים וחתולים. הריבוי הגדול שהוא הרבה מעבר ליכולת של בני אדם להחזיק ברשותם¹, גורם שרבים מבעלי החיים נעזבים או בורחים לרחובות, ויוצר את בעיית בעלי החיים המשוטטים.

בעיה זו היא בעיה ציבורית שיש בה סכנה לחברה - בסיכון ממשי לחיי האדם, בפגיעה באנשים ואף בנזקים כלכליים. בנוסף, לבעלי החיים המשוטטים ברחובות אין תנאי מחיה נאותים, הם נפגעים בדרכים שונות ומתים ברחובות.

בשל החשש מהתפרצות מחלת הכלבת שהיא מחלה קטלנית במיוחד, נקבעה בחוק חובת איסוף של כלבים משוטטים (המיושמת בעיקר בערים ובתחומי ישובים), הואיל וההתמודדות הציבורית היעילה היא במניעה מראש של הסיכון, על ידי מניעת התפשטות המחלה בין בעלי החיים שבסביבת האדם.

לפי נתונים רשמיים בכל שנה נאספים כ- 28,000 כלבים! בשל העובדה שאין אפשרות להחזיק מספר גדול כזה, נאלצות הרשויות להמית אלפי כלבים. בנוסף, מתים בכל שנה אלפי כלבים משוטטים שלא נאספים בשל תנאי המחיה הירודים ברחובות. לגבי חתולים אין חובת איסוף, אולם בפועל גם מספר גדול של חתולים נאסף, אולם הרוב לא נאסף ומשום כך מספרם ברחובות מגיע למאות אלפים.

הריבוי הבלתי מבוקר של הכלבים והחתולים מסכן את הציבור וגורם לנזקים בכמה מישורים:

1. חשש מהפצת כלבת שהיא מחלה קטלנית במיוחד (מופצת גם ע"י החתולים). במקרה שהמחלה התפרצה אצל אדם שלא חוסן סיכויו לשרוד קלושים.
2. חשש מתקיפת בני אדם, הפצת מחלות ובעיות תברואה קשות בעקבות ריבוי בעלי החיים המשוטטים.
3. בעיקר בתקופות הייחוס בעלי החיים נוטים להתנהגות עצבנית ותוקפנית שלוחת רסן ומנסים לברוח.
4. נדרשים משאבים כספיים גדולים לאיתור ולאיסוף בעלי החיים ולהחזקתם.

בשל מכלול הבעיות וכדי למנוע ריבוי בלתי מבוקר של בעלי החיים, עלה הפיתרון של עיקור בעלי החיים. בעבר העיקור נעשה גם ע"י זריקות כימיות, אולם נוכח המחלות הקשות שהעיקור הכימי גרם לבעלי החיים, הפסיקו לעקר באופן זה. למעשה, כיום העיקור נעשה על ידי ניתוח שבו מוציאים את איברי הרבייה.

מטרת נייר עמדה זו לבחון את שאלת העיקור מנקודת מבט הלכתית ציבורית.

המבט היהודי

רבני צהר סבורים, כי בשל החשש לשלום הציבור ניתן להתיר עיקור של נקבות חתולים וכלבים, אלא שמן הראוי לנקוט בפיתרון זה במידתיות בהתאם לצורך, וזאת מהשיקולים הבאים:

1. איסור עיקור לנקבות בעלי חיים הוא מדברי חכמים: לדעת רוב הפוסקים האיסור מהתורה לסרס בעלי חיים הוא על זכרים, אך בנקבות האיסור הוא מדברי חכמים².

2. **סכנת הרבים:** בעניינים הקשורים לציבור, ובפרט במקרה של חשש סכנה יש לשקול שיקול ציבורי. יש לבחון את הנושא בראיה רחבה ולקחת בחשבון גם את הסיכון האפשרי העתידי לציבור³. המשך המצב הקיים, עלול לסכן את הרבים כתוצאה מהתפשטות מחלת הכלבת, או ח"ו לגרום למקרים של תקיפת בני אדם⁴. הואיל והאיסור על עיקור נקבות הוא מדברי חכמים במקום שיש חשש סכנה לרבים⁵ יש להתיר לעקר נקבות⁶, כדי לנקוט בפעולה מונעת לצמצום מקור הבעיה.
3. **עיקור בעל חיים בהרדמה:** על פי חלק מהפוסקים איסור סירוס נקבות הוא רק כאשר תהליך הסירוס גורם לצער לחיה, אך כאשר התהליך נעשה בהרדמה לא חל איסור זה⁷.
4. **המתת בעלי חיים:** המתת הכלבים והחתולים המשוטטים שכבר נאספו הוא פיתרון תגובתי ולא מניעתי, שאינו מתמודד עם מקור הבעיה ומותיר את הסיכון מצד בעלי החיים שלא נאספו, וגם מצריך משאבים רבים⁸. אף במישור הערכי אנו מצווים ללכת בדרכו של הקב"ה ולדאוג גם לבעלי החיים, שנאמר 'ורחמיו על כל מעשיו' (תהלים קמה, ט)⁹.
5. **פיתרון מידתי:** הואיל וחכמי ישראל אסרו לעקר בעלי חיים, אין להתיר באופן גורף עיקור בעלי חיים אפילו בהרדמה, שכן גם כאשר התהליך נעשה בהרדמה עצם פעולת העיקור היא פגיעה בטבעם של בעלי החיים. אמנם במקום צורך הרבים וחשש הסכנה יש מקום להתיר עיקור נקבות בעלי חיים, אולם על החברה לשים לב שהדבר ייעשה באופן מידתי ולפי מידת הצורך בלבד.

לסיכום, רבני "צהר" סבורים כי בשל החשש לשלום הציבור ניתן להתיר עיקור של נקבות חתולים וכלבים, ומן הראוי לנקוט בפיתרון זה באופן מידתי.

- ¹ לפי נתונים רשמיים בכל שנה נרשמים כ- 40,000 בעלי כלבים חדשים. כלבים ממליטים פעמיים בשנה ובכל המלטה כ- 5-6 גורים.
- ² בתורה נאמר (ויקרא כב, כד): "וְקָמְעוּף וְקָתוּת וְנָתוּק וְנָרוּת לֹא תִקְרִיבוּ לַה' וְנִבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ", וביארו חז"ל שאסור לסרס בעל חיים זכר ונקבה (**ספרא** אמור פרשה ז, **חגיגה** יד, ב; **שבת** קי, ב). בזכר האיסור מן התורה (רמב"ם **ספר המצוות** לא תעשה שסא). לגבי נקבה נאמר **בתוספתא**, מכות ה, ו שלדעת ר' יהודה "מסרס נקבות פטור", וכן פסק הרמב"ם **איסורי ביאה** טז י-יב: "המסרס את הנקבה בין באדם בין באשר המינים פטור", וכן פסק השולחן ערוך **אבן העזר** ה, יא-יב. וביארו המפרשים שלדעת הרמב"ם בנקבות האיסור הוא מדרבנן (**מגיד משנה**; **ברכי יוסף** על השו"ע ס"ק יד; שו"ת **מבי"ט** איסורי ביאה טז אזהרה קיג). וכן דעת **התוס'** שבת קי, ב ד"ה והתניא; **ריטב"א** שבת קיא, א. אמנם יש שחלקו (ביאור **הגר"א** אה"ע סי' ה ס"ק כה), אך לרוב האחרונים האיסור מדרבנן (**חלקת מחוקק** סי' ה ס"ק ו; **ערוך השלחן** אה"ע ה, כב; שו"ת **דברי יציב** אה"ע כט אות ו), ובטעם הדין ראה: שו"ת **חתם סופר** אה"ע סי' כ; בספר נתיבות **לשבת** אה"ע ה ס"ק יא; שו"ת **שיח נחום** סי' ק.
- ³ כך כתב הרב נחום רבינוביץ - ראש ישיבת ההסדר מעלה אדומים, בתשובה שהעביר לנו: "יש לעמוד על עיקרון יסודי בענייני סכנה ופיקוח נפש, שסכנת הרבים ופיקוח נפש של רבים שונים משל יחיד. דבר זה כבר קבע החזו"א (הל' אבלות סי' רח ס"ק ז)...". וכן בגמרא (שבת מב, א): "מכביין גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו בה רבים". וראה שו"ת **בדי השלחן** לרב רא"ם הכהן (סי' לה) במה שהאריך בדין חשש סכנה לרבים.
- ⁴ ומעין מה שנאמר (שמות כג, כט): "...פְּרִתְהִינָה הָאֶרֶץ שְׁמָמָה וְרָבָה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה", ופירש **בתרגום יונתן** "ויזיקו בך".
- ⁵ יש וחכמים הקלו באיסור דרבנן בשל נסיבות וצרכים ייחודים, כגון האמור בשו"ע (שלו, ט): "...במקום פסידא לא גזרו רבנן"; שו"ע (שכח, לג): "...דבמקום צערא לא גזרו רבנן", ויש שהתירו אף ליחיד אפילו במקום חולי וחשש סכנה (ראה שו"ע שכח, יז). וכל שכן בנידון שלנו שמדובר בצורך ציבורי של חשש סכנה לרבים.
- ⁶ הואיל ועיקור הנקבות מספיק כדי לפעול לפיתרון הבעיה של הריבוי הבלתי מבוקר, אין סיבה לעקר את הזכרים שאיסור העיקור לגביהם חמור והוא מן התורה. בנוסף, לפי מה שהוברר לנו כעיקרון קיימת גם אפשרות של זריקות כימיות לזכרים. **אולם במקרים מסוימים כאשר מדובר בצורך חיוני וכגון כאשר מדובר בכלבי נחיה לעיוורים וכדומה, יש מקום להתיר גם עיקור זכרים באופן של עיקור כימי או עיקור הנעשה רק באיברים הפנימיים, הואיל ואז האיסור הוא מדרבנן.** וכן כתב הרב נחום רבינוביץ בתשובה שמסר לנו: "אם הניתוח יעשה באופן שהעיקור נעשה רק באיברים הפנימיים יש להתיר, ואין צריך לומר שמותר אם ניתן לעשותו על ידי זריקות", וכל שכן אם מדובר בעיקור שהוא פעולה זמנית או הפיכה (על סירוס זמני ראה שו"ת **שבט לוי** ח"ב סי' ג; ח"ג קפד).
- ⁷ **הב"ח** התיר סירוס נקבה לצורך רפואתה, ולדעתו מה שנאסר הוא סירוס שלא לצורך, אלא שרבים חלקו עליו. והט"ז (אבה"ע ה ס"ק ו) כתב שאין איסור סירוס נקבה, אלא שהדבר נאסר משום צער בעלי חיים. אמנם בשו"ת **אגרות משה**, אבן העזר ח"ג סי' יב כתב שדעת הט"ז יחידית, אולם ייתכן שהתכוון דווקא לפרשנותו של הט"ז על איסור סירוס נקבת בן אדם, שהרי כדעת הט"ז ביארו עוד אחרונים: **החת"ס** (ח"ו ליקוטים כד), נתיבות לשבת (אה"ע ה ס"ק יא), שו"ת **דברי יציב** אבן (העזר סי' כט), וכן כתב הרב נחום רבינוביץ בתשובה שמסר לנו שיש לסמוך על הט"ז, ואף הרב שלמה אבינר (**שו"ת שאילת שלמה** ח"ו עמ' 80) סמך על דעת הב"ח והט"ז.
- ⁸ וכך כתב הרב נחום רבינוביץ בתשובה: "במקום לתפוס אותם ולהמיתם, מוטב היה לעקר אותם מתחילה, וכך לא יתרבו עד כדי שצריך לצודם ולהרגם במספרים עצומים".
- ⁹ ראה גמרא **בבא מציעא** פה, א. כמו כן בגמרא **חולין** ז ע"ב מסופר שרבי יהודה הנשיא נזהר שלא להרוג בעלי חיים משום "בל תשחית", וביאר **הנודע ביהודה** (מהדורה תנינא יו"ד סי' ז): "שלא ישחית דבר שיכול האדם ליהנות ממנו לא ישחית ויפסיד אותו ההנאה ואולי אפילו בדבר של הפקר שייך", ובנידון שלנו מסתבר שאם יעקרו את בעלי החיים שנתפשו יוכלו למסור אותם ביתר קלות לאנשים שיאמצו אותם וישמשו להם לתועלת ולהנאה, ועל ידי כך לא יצטרכו להגיע למצב שיאלצו להמיתם.